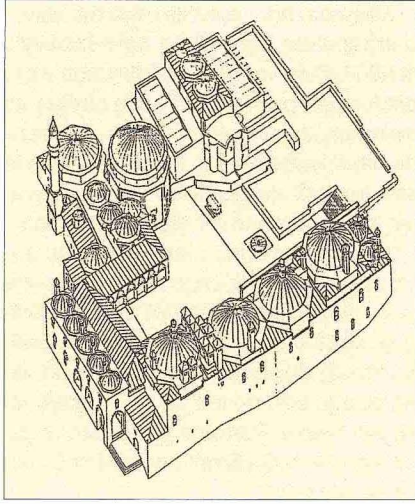

Seyyid Battal Gazi Külliyesi'nin aksometrik izdüşümü

tülüdür. Medrese odalarının avluya bakan cephelerinde kök boya ile yazılmış yazılarla (Allah, Muhammed, Ali, kutbülârifin Hazret-i Sultan Seyyid Battal Gazi) semâhâne ve türbenin duvarlarında bitkisel bezemeler ve çiçek desenlerinin bulunduğu eski resimlerden anlaşılmaktadır.

1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması sırasında ve daha sonra Millî Mücadele yıllarında Yunan işgalinde büyük ölçüde harap olan külliye 1956-1961 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir. Kutlu şahsiyeti bakımından Seyyid Battal Gazi adına Osmanlı ülkesinin bazı yerlerinde yapılmış makam türbelerle de karşılaşılmaktadır. Konya Ereğlisi'nin doğusunda Toros dağlarının kuzey eteğindeki bir düzlükte yalnız temeli kalmış bir türbe harabesi çevre köyleri tarafından Seyyid Battal Gazi'ye ait olarak saygı görüyordu.

BİBLİYOGRAFYA :

K. Wulzinger, *Drei Bektaschi-Klöster Phrygiens*, Berlin 1913, s. 3-37; Hasan Baykal, *Seyitgazi ve Çevresindeki Türk Eserleri* (mezuniyet tezi, 1966), İÜ Türk ve İslam Sanatı Anabilim Dalı; Metin Sözen, "Anadolu'da Eyvan Tıp Türbeleri", *Anadolu Sanatı Araştırmaları I*, İstanbul 1968, s. 169-173, rs. 2-8; a.mlf., *Anadolu Medreseleri*, İstanbul 1970, I, 6-10; Aptullah Kuran, *Anadolu Medreseleri*, Ankara 1969, s. 69-70; Lemi Ş. Meray, "Seyyid Battal Gazi Külliyesinde Pratik Bir Kubbe Uygulaması", *I. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi: 14-18 Eylül 1981 (Bildiriler)*, İstanbul 1982, III, 139-144; Özand Gönlül, "Seyitgazi Külliyesinde Selçuklu Dönemi İnşaatı", *Eskişehir I. Selçuklu Eserleri Semineri Bildirileri: 17-18 Ağustos 1989*, Eskişehir 1990,

s. 37-39; Erol Altınsapan, "Seyyid Battal Gazi Külliyesi'nde Yer Alan Ümmühan Hatun Türbesi", *I. Uluslararası Seyyid Battal Gazi Semineri Bildirileri: 10-11 Eylül 1990*, Eskişehir 1990, s. 47-57; a.mlf., *Ortaçağ'da Eskişehir ve Çevresinde Türk Sanatı (11.-15. Yüzyıllar Mimarisi)*, Eskişehir 1999, s. 115-120; a.mlf. – Canan Parla, *Eskişehir Selçuklu ve Osmanlı Yapıları I: Gün-yüzü, Mihalgazi, Mihallıçık, Sancakaya, Seyitgazi, Sivrihisar*, Eskişehir 2004, s. 222-249; Yağmur Say, *Kuruluşundan Günümüze Seyyid Battal Gazi Külliyesi* (doktora tezi, 1993), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; a.mlf., "Seyyid Battal Gazi Kültü ve Seyyid Battal Gazi Külliyesi", *Tarihte Eskişehir Sempozyumu-I (2-4 Kasım 1998)*, Eskişehir 2001, s. 151-208; a.mlf., "Kalenderilik ve Anadolu'da Bir Kalenderilik Merkezi: Seyyid Battal Gazi Külliyesi", *Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Kültür ve Tarihi* (haz. İbrahim Bahadır, Bielefeld 2002, s. 54-100; a.mlf., "Kalenderi-Alevi-Bektaşî Kültünde Önemli Bir Merkez: Seyyid Battal Gazi Külliyesi", *Sanat ve İnanç* (haz. Banu Mahir – Hâlenur Kâtipoğlu), İstanbul 2004, II, 181-207; a.mlf., *Seyyid Battal Gazi ve Külliyesi: Anadolu'nun İslamlaşması ve Türkleşmesi Sürecinde Gazi-Eren-Evliyaların Rolü*, İstanbul 2006; a.mlf., "Seyyid Battal Gazi Külliyesi", *Vakıf ve Kültür*, I/2, Ankara 1998, s. 35-39; Serpil Bağcı, "Seyyid Battal Gazi Türbesi'nin Gümüş Kapısı Üzerine Bazı Gözlemler", *9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi, Bildiriler*, Ankara 1995, I, 225-238; Hakkı Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, Ankara 1996, s. 307-311; Nejat İşcan, *Seyyid Battal Gazi Külliyesi*, Eskişehir 1997; İlyas Küçükcan, *Nakoleia'dan Seyitgazi'ye Seyyid Battal Gazi ve Külliyesi*, Ankara 2004, tür.yer.; a.mlf., "Kültürel Geleneğimizde Seyyid Battal Gazi ve Külliyesi", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, XII/36 Ankara 2005, s. 159-187; E. Zeynep Yürekli-Görkay, *Legend and Architecture in the Ottoman Empire: The Shrines of Seyyid Gazi and Hacı Bektaş* (doktora tezi, 2005), Harvard University, s. 33-163; Muhiiddin Aslanbay, *Seyitgazi'nin Tarihçesi ve Seyyid Battal Gazi'nin Hayatı ve Bazı Menkıbeleri*, Eskişehir, ts. (Kardeşler Matbaası), s. 7-40; T. Menzel, "Das Bektaşî Kloster Sejjid Gazi", *MSOS, XXVII/2* (1925), s. 100-105; Yılmaz Önge, "Seyyid Battal Gazi Külliyesinde Sultan Ümmühan Hatun Türbesi", *Önasya*, V/57, Ankara 1969, s. 9-11; J. Krämer, "Architekturteile des Seyitgazi-Tekke (Vilayet Eskişehir) und die Michaelsehrche von Nakoleia", *Jahrbuch des Österreichischen Byzantinistik*, XXII, Wien 1973, s. 241-250; Filiz Yenisehirlioğlu, "The Tekke of Seyyid Battal Gazi", *Anadolu ve Çevresinde Ortaçağ*, sy. 2, Ankara 2008, s. 121-164.

AYŞE DENKNALBANT

SEYYİD BEY (1873-1925)

Hukukçu, Cumhuriyet döneminin ilk adliye vekili.

Mehmed Seyyid İzmir'de doğdu. Babası İzmir eşrafından Müezzinzâdeler ailesinden Abdullah Takıyyüddin'dir. Meşhur âlim İbn Melek'in de aralarında bulundu-

ğu büyük dedeleri Aydınogulları'nın daveti üzerine Türkistan'dan Aydın sancağına gelmişti (Seyyid Bey, s. 55). İyi bir medrese eğitimi alan Mehmed Seyyid'in İzmir'de bulunduğu yıllar hakkında yeterli bilgi yoktur. 1904 yılında 18. devre birincisi olarak Mekteb-i Hukuk'tan mezun olduktan sonra İzmir'de iki yıl kadar avukatlık yaptı (*Türk Parlamento Tarihi*, III, 445). Dârülfünun Hukuk Fakültesi'nde başladığı usûl-i fıkıh müderrisliği aralıklarla ölümüne kadar devam etti. II. Meşrutiyet'in ilânıyla birlikte siyasete atıldı ve 1908 seçimlerinde İzmir mebusu oldu, 1912 ve 1914 seçimlerinde aynı ilden mebus seçildi. Üçüncü meclisteki iki yıllık görevinin ardından 13 Kasım 1916'da Âyan Meclisi üyeliğine tayin edildi. Osmanlı İttihat ve Terakkî Cemiyeti'nin lider kadrosunda bulunan Seyyid Bey 1910'da İttihat ve Terakkî Fırkası başkan yardımcılığına, 1911'de fırka reisliğine getirildi. Medrese kökenli olmasının verdiği ilmi nüfuzla cemiyet içinde bir denge unsuru olduğu ve hiziplerin arasını bulmada etkin rol üstlendiği anlaşılmaktadır. 1918 yılının Mütareke ortamında bazı İttihatçılar'ca kurulan kısa ömürlü Teceddüt Fırkası'nın kurucuları arasında yer aldı (Bayar, I, 122).

Mebus ve İslâm hukuku müderrisi olarak II. Meşrutiyet döneminde çeşitli kanunlaştırma ve tâdil komisyonlarında görev yaptı. İlk defa 1909 yılında Kânûn-ı Esâsî'nin tâtili için görevlendirilen otuz kişilik özel komisyonda (Tunaya, III, 379) ve 1916'da *Mecelle*'nin ikmal ve tâtili için Mebusan Meclisi'nce kurulan komisyonlardan Kânûn-ı Medenî Komisyonu'nda bulundu (Öztürk, s. 96). Mondros Mütarekesi'nin ve İngilizler'in İstanbul'u işgalinin ardından Malta'ya sürgün edilenler arasında Seyyid Bey de vardı. Bir yandan Hukuk Fakültesi'nde müderris olması, diğer yandan İttihat ve Terakkî Fırkası'nın önde gelen isimlerinden biri olarak Mütareke sonrası ortamda milliyetçi hareketler açısından potansiyel bir etkiye sahip bulunması sebebiyle bu sürgüne dahil edildiği söylenebilir. 29 Nisan 1920 tarihinde başlayan sürgünden 1921 yılı Ekim ayı sonunda İstanbul'a dönen Seyyid Bey burada durmayarak Ankara'ya gitti, fakat ardından tekrar İstanbul'a gelip Âyan Meclisi'nin ilgasına kadar dârülfünundaki hocalığına devam etti.

Millî Mücadele sırasında Mustafa Kemal'in kendileriyle irtibat kurarak Anadolu'daki harekete destek vermelerini istediği kişiler arasında bulunan Seyyid Bey, Cumhuriyet'in ilânından önceki dönemde

Mustafa Kemal'e hukukî konularda danışmanlık yaptı (Soyak, I, 182). 1923 yılı başlarında (3 Mayıs 1339) Adliye Vekâleti tarafından teşkil edilen ta'dil-i kavânin komisyonlarından ilki olan ve Mecelle'yi tâdille görevlendirilen Vâcibât Komisyonu'nda Ali Haydar Efendi'nin istifasıyla boşalan komisyon başkanlığına seçildi. Cumhuriyet'in ilânının arefesinde yapılan seçimlerde İzmir'den milletvekili ve ikinci meclisin 14 Ağustos 1923 tarihinde yaptığı Hey'et-i Vekile seçiminde adliye vekili oldu. Tek yeni üye olarak kabineye dahil edilmesi yeni hukukî düzenlemelerde kendisinden katkı beklediğini göstermektedir. Ali Fethi Bey (Okyar) başkanlığındaki bu kabinenin 27 Ekim 1923'te istifa etmesi üzerine Cumhuriyet'in ilânının ardından İsmet İnönü başkanlığında kurulan kabine de bu görevine devam etti. Seyyid Bey'in adliye vekilliği, 3 Mart 1924'te Şer'iyye ve Evkaf Vekâleti ile Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Vekâleti'nin ilgası dolayısıyla İsmet Paşa kabinesinin 5 Mart 1924'te istifasına kadar sürdü. 6 Mart 1924'te yine İsmet Paşa başkanlığında kurulan yeni kabinde Seyyid Bey'in de aralarında bulunduğu bazı vekillere yer verilmedi (Seyyid Bey'in tasfiyesi sebepleri için bk. Erdem, *Seyyid Bey'in İslâm Hukuku Sahasındaki Çalışmalarının Değeri*, s. 40-48). Meclisteki görevine kısa bir süre daha devam eden Seyyid Bey, 20 Nisan 1924 tarihli Teşkilât-ı Esâsiyye Kanunu'nun 23. maddesinde milletvekillerinin aynı zamanda başka bir memuriyet almalarının yasaklanması üzerine mebusluktan ayrılarak İstanbul'a dârülfünundaki görevine döndü. Kuruluş halindeki İlahiyat Fakültesi reisiğine (dekanlık) getirildi. Ölümüne kadar İlahiyat Fakültesi'nde târîh-i fıkıh ve Hukuk Fakültesi'nde usûl-i fıkıh hocalığını sürdürdü. Yakalandığı zatürreden 8 Mart 1925 tarihinde ölen Seyyid Bey ertesi gün Beyazıt Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından Sultan Mahmud Türbesi hazîresine defnedildi. Günümüzde kabrinin hazîredeki yeri tam olarak belli değildir.

Seyyid Bey'in görüşleri dönemin İslâmcılık anlayışı içinde modern bir bakış açısını temsil etmektedir. Taklitten ve mezhep taassubundan uzak durulması, ictihad kapısının açılması gerektiğine dair vurguları devrin İslâmcı söylemini büyük ölçüde yansıtmaktadır. Özellikle hilâfet ve kanunlaştırma tartışmalarına katkısı göz önüne alındığında, fıkıh ilminin tarih ve literatürüne modern dünyanın kurumlarını meşrulaştırmak üzere yaklaşmasının onun İslâmcılık anlayışının ana hatlarını teşkil et-

tiği anlaşılmaktadır. Hakkında çeşitli tartışmalar yapılan II. Meşrutiyet sonrası bazı kanunlaştırma çalışmalarına çok sık atıfta bulunan Seyyid Bey'in eserleri yaşadığı siyasal ve sosyal çevrenin gündeminden derin izler taşımaktadır. Gerek Osmanlı gerek Cumhuriyet kanunlaştırmalarında dönemin şartlarına ve gereklerine fıkıh ilmi içinde kalınarak uygun çözümler üretilmesi gerektiği düşüncesinin Seyyid Bey'in eserlerinde önemli bir perspektif oluşturduğu söylenebilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 3 Mart 1924'te hilâfetin kaldırılması teklifinin görüşüldüğü oturumun sonunda Seyyid Bey adliye vekili sıfatıyla uzun bir konuşma yaparak bu kararın şer'î dayanaklarını tarihî ve fikhî zeminde temellendirmeye çalışmıştır. Daha çok bu konuşmasıyla tanınan Seyyid Bey, hilâfetin dinî değil dünyevî bir kurum olduğu fikrini savunarak hilâfeti hakikî ve sûrî olmak üzere ikiye ayırmış ve hâlihazırdaki hilâfetin gerçek hilâfet olmadığını söylemiştir. Ayrıca hilâfeti fıkıhtaki vekâlet akdi çerçevesinde halkla halife arasındaki bir sözleşme biçiminde tanımlayarak konunun daha basit bir düzlemde açıklanabileceğini iddia etmiştir. Bu konuşmanın mecliste hilâfetin kaldırılması kararının alınması esnasında milletvekilleri üzerinde rahatlatıcı bir etki yaptığı söylenebilirse de kararda tek başına etkili olduğu yolundaki düşünceler abartılıdır.

Eserleri. Seyyid Bey'in eserlerinde güçlü bir mantık örgüsü ve tahlilci bir yaklaşım ön plana çıkmaktadır. Kavram ve terimlerin kullanılmasında gösterdiği titizlik, çıkarımların geliştirilmesindeki tutarlılık, kaynaklara yaptığı atıflar, bu atıfların yapıldığı eser ve müelliflerle ilgili kısa bilgi ve değerlendirmeleri üslûbunu etkili kılan hususlar arasında zikredilebilir. 1. *Usûl-i Fıkıh Dersleri I* (İstanbul 1328-1329). 2. *Usûl-i Fıkıh Dersleri II* (İstanbul 1330). Dârülfünun Hukuk Fakültesi'nde okuttuğu derslere ait notlarından oluşan bu iki kitap usûl-i fıkıh sistematliğini kapsamaktadır. Konular metin ve şerh biçiminde işlenmiş, yer yer mezheplerin farklı görüşlerine temas edilmiştir. 3. *Usûl-i Fıkıh, Cüz'-i Evvel: Medhal* (İstanbul 1333). Seyyid Bey'in en tanınmış eseridir. Önceki kitaplarının daha geniş bir muhteva ile yine ders takriri olarak kaleme alınmış şekli olan eserde usûl-i fıkıhın tarihi, genel özellikleri ve ictihad-taklid konuları işlenmektedir. Eser klasik usûl-i fıkıh kitaplarında bulunmayan, ancak dönemin aktüel tartışma gündemi dolayısıyla yer verilmiş olan hilâfet ve halifenin yasama yet-

kisi konusunda uzun bir bölüm içermektedir (s. 106-162; bu kısmın yeni harflerle yayımı: Seyyid Bey, "Hilâfet", haz. Sami Erdem, *Hilâfet Risâleleri*, haz. İsmail Kara, İstanbul 2004, IV, 443-484). 4. *Usûl-i Fıkıh Dersleri Mebâhisinden İrâde, Kazâ ve Kader* (İstanbul 1338). *Medhal*'in devamı niteliğindeki eserde irade, şer'î deliller, hüküm bahisleri, hikmet-i teşrîf ve makâsîd konuları yer almaktadır. 5. *Konferans: Hak Mefhumunun ve Kuvve-i Müeyyidesinin Sûret-i Telakkîsi Hakkında İslâm Felsefe-i Hukûkuyla Avrupa Felsefe-i Hukûku Arasında Bir Mukayese* (İstanbul 1338). 6. *Hilâfet ve Hâkimiyet-i Milliyye* (baskı yeri yok [Ankara], ts. [1923]). Abdülganî Senî Bey'in Arapça'ya tercüme ettiği eser (*el-Hilâfe ve sultatü'l-ümme*, Kahire 1342) Fransızca'ya da çevrilmiştir ("Califat et souveraineté nationale", *RMM*, LIX [1925], s. 5-81). Üzerinde müellif adı yer almayan ve meclisten bir grup âlim tarafından kaleme alındığına dair rivayetler bulunan eserin Seyyid Bey'e ait olduğu konusunda güçlü işaretler vardır (Erdem, *Seyyid Bey'in İslâm Hukuku Sahasındaki Çalışmalarının Değeri*, s. 80-85). Risâlede, halifenin yetkilerinin sınırlandırılması ve sonuç olarak hilâfetle saltanatın birbirinden ayrılacağı görüşü dinî ve tarihî açıdan temellendirilmeye çalışılmaktadır. 7. *Hilâfetin Mâhiyyet-i Şer'iyyesi: Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 3 Mart 1340 [1924] Tarihinde Mün'akid İkinci İçtimânda Hilâfetin Mâhiyyet-i Şer'iyyesi Hakkında Adliye Vekili Seyyid Bey Tarafından İrad Olunan Nutuk* (Ankara, ts. [1924]). Yeni harflerle sadeleştirilmiş neşirleri de yapılmıştır (*Hilâfetin Mâhiyyet-i Şer'iyyesi*, haz. Suphi Menteş, İstanbul 1969; *Şeriat Açısından Halifeliliğin İçyüzü*, haz. Hasan Adnan Önelçin, İstanbul 1970; "Hilâfetin Şer'î Mahiyeti", haz. İsmail Kara, *Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi*, İstanbul 1987, I, 179-220). Seyyid Bey'in bu konuşma metninde, hilâfetle saltanatın ayrılmasının bir adım daha ötesine geçilerek mevcut şartlarda artık böyle bir müesseseye ihtiyaç bulunmadığından yerini hâkimiyet-i milliyyeyi esas alan bir siyasal yönetimin alabileceği düşüncesi savunulmaktadır. 8. *Târîh-i Fıkıh Dersleri* (İstanbul 1340). 9. "İctihad ve Taklid" (*İslâm Mecmuası*, 1/4 [İstanbul, Rebûlâhîr 1332], s. 8-11; 1/5 [Cemâziyelevvel 1332], s. 5-10; 1/7 [Cemâziyelevvel 1332], s. 2-5). 10. "Milk, Mal ve Bey'in Mâhiyyet-i Hukûkiyyeleri" (*Dârülfünun Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1/2 [Mayıs 1332], s. 131-141).

BİBLİYOGRAFYA :

Seyyid Bey, *Üsûl-i Fıkıh: Medhal*, İstanbul 1333, s. 55; *Vatan*, İstanbul 9 Mart 1341/1925; *İkdam*, İstanbul 9-10 Mart 1341/1925; *Millî Newsâl* (1341 Sene-i Maliyesine Mahsus), Dördüncü Sene, İstanbul 1341, s. 23; Celâl Bayar, *Ben de Yazdım*, İstanbul 1965, I, 122; Naşit Hakkı Uluğ, *Üç Büyük Devrim*, İstanbul 1973, s. 100; Hasan Rıza Soyak, *Atatürk'ten Hatıralar*, İstanbul 1973, I, 182; Osman Öztürk, *Osmanlı Hukuk Tarihinde Mecelle*, İstanbul 1973, s. 96; Bilâl N. Şimşir, *Malta Sürgünleri*, Ankara 1985, s. 179, 183; Feroz Ahmad, *İttihat ve Terakki: 1908-1914* (trc. Nuran Yavuz), İstanbul 1986, s. 156-157, 289-290; Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, Ankara 1988, I, 142, 144; Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, İstanbul 1989, III, 379; Sami Erdem, *Seyyid Bey'in İslam Hukuku Sahasındaki Çalışmalarının Değeri* (yüksek lisans tezi, 1993), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; a.mlf., "Cumhuriyet'e Geçiş Sürecinde Hilâfet Teorisine Alternatif Yaklaşımlar: Seyyid Bey Örneği (1922-1924)", *Divân: İlmî Araştırmalar*, sy. 2, İstanbul 1996, s. 119-146; *Türk Parlamento Tarihi: TBMM-II. Dönem 1923-1927* (haz. Kâzım Öztürk), Ankara 1995, III, 445-446; *Türk Hukuk ve Siyaset Adamı Seyit Bey Sempozyumu: 16 Mayıs 1997* (haz. Osman Karadeniz v.dğr.), İzmir 1999; Hüseyin Cahit Yalçın, "Tanıdıklarım: Seyyid Bey", *Yedigün*, sy. 183, İstanbul 1936, s. 16; İsmail Kara, "Seyyid Bey (Çelebizade Mehmed)", *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, İstanbul 1999, II, 529-530.

SAMİ ERDEM

SEYYİD BURHÂNEDDİN

(سید برهان الدین)

Seyyid Burhâneddîn Hüseyin
Muhakkık-ı Tirmizî
(ö. 639/1241)

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin şeyhi.

561 (1166) veya 565 (1169) yılında Tirmiz'de doğdu. Seyyid Kâsım Tirmizî'nin torunu, Seyyid Hasan Tirmizî'nin oğludur (Sahih Ahmed Dede, s. 123). Soyü Hz. Hüseyin'e dayandığından "Seyyid" ve "Hüseyin" nisbelerinin yanı sıra kalplerdeki sırları bilmesi veya Şems-i Tebrîzî'nin Konya'ya gelişini Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'ye önceden haber vermesi dolayısıyla "seyyid-i sırdân", Mevlânâ tarafından anıldığı üzere "Burhâneddin, burhân-ı dîn, burhân" ve tahkik ehli bir sûfî olduğunu belirten "muhakkık" lakaplarıyla tanınır. Tirmiz'de ilim tahsilinden sonra 605'te (1208) Belh'e giderek Mevlânâ'nın babası Sultanülülemâ Bahâeddin Veled'e intisap etti. Kırk gün sohbetinde bulunup icâzet almasının ardından Tirmiz'e döndü. Ertesi yıl tekrar Belh'e gelip burada iki üç yıl kadar kaldı. Bu dönemde henüz çocuk yaşlardaki Mevlânâ'nın atabegliğini üstlendi. Bahâeddin Ve-

led'in ailesiyle birlikte Belh'ten hicret etmesi üzerine Tirmiz'e yerleşti (616/1219). Mevlevî kaynaklarında onun bu tarihten itibaren sürekli cezbe ve sekr halinde yaşadığı, inzivaya çekildiği, sekr halinden sahva geçip sekiz yıl kadar öğretim ve irşad faaliyetinde bulunduğu, daha sonra Anadolu'ya gittiği kaydedilmektedir.

Menâkıbnâmelerde Seyyid Burhâneddin'in Anadolu'ya gitme sebebi hakkında çeşitli rivayetler yer almaktadır. Şeyhi Bahâeddin Veled'in 18 Rebîülâhîr 628 (23 Şubat 1231) cuma günü Konya'da vefat ettiğini aynı gün Tirmiz'de ders verirken, "Yazık yazık, şeyhim bu toprak âleminden temiz âleme göçtü" diyerek keşfetmesi ve bir gece rüyasında şeyhinin, "Benim Celâleddin'im yalnız bırakmışsın ve onu korumak konusunda kusur ediyorsun" hitabını duyması birkaç dostu ile beraber Konya'ya gitmesinde etken olmuştur (Ferîdûn-i Sipehsâlâr, s. 118; Ahmed Eflâkî, I, 56-57, 73). Sultan Veled'e göre Tirmiz ulularından birinin Bahâeddin Veled'in Konya'da olduğunu bildirmesi üzerine Anadolu'ya gitmeye karar vermiştir (*İbtidânâme*, s. 245). Bu yıllarda Mâverâünnehir ve Horasan'ı kasıp kavuran Moğol akınlarının onun hicret etmesinde etkili olduğu da ileri sürülmüştür (*DMBİ*, XII, 60). Seyyid Burhâneddin şeyhinin vefatından bir yıl sonra Konya'ya ulaştığı, Sincârî Mescidi'nde inzivaya çekildiği, bu sırada Lârende'de bulunan Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'ye mektup yazarak orasının Moğol istilâsı sebebiyle oturmaya elverişli olmayacağını belirtip onu Konya'ya çağırıldığı, bazı kaynaklarda Konya'ya gelmeden önce Kayseri'ye uğrayıp bir süre şehrin yöneticisi Sâhib İsfahânî'nin evinde kaldığı kaydedilmektedir. Seyyid Burhâneddin, Mevlânâ'ya babasının hem zâhir hem hal ilimlerinde kâmil bir şeyh olduğunu, kendisinin zâhir ilimlerinde elde ettiği üstün dereceyi hal ilimlerinde de kazanması gerektiğini söylemiş, bunun üzerine Mevlânâ kendisine intisap etmiştir (Ferîdûn-i Sipehsâlâr, s. 118; Sultan Veled, s. 248). Eflâkî, Mevlânâ'nın ona daha Belh'te iken intisap etmiş olabileceğini söyler (*Âriflerin Menkıbeleri*, I, 59). Seyyid Burhâneddin ertesi yıl zâhir ilimlerinde daha da ilerlemesi için Mevlânâ'yı Dımaşk'a gönderdi. Kendisinin, 630 (1233) yılında gerçekleştiği anlaşılan bu seyahat sırasında Kayseri'ye kadar Mevlânâ'ya refakat ettiği belirtilmektedir. Seyyid Burhâneddin'in, halifenin elçisi olarak Anadolu'ya gelen ve Konya'da Bahâeddin Veled'in kabrini ziyaret ettikten sonra Kayseri'ye

uğrayan Şehâbeddin es-Sühreverdî ile görüştüğü, bu görüşme sırasında hiç konuşmadıkları (Ferîdûn-i Sipehsâlâr, s. 119), Sühreverdî'nin bunun sırrını soran müridlerine Seyyid Burhâneddin'in, "Hal ehli yanında kâl dili değil hal dili lâzımdır" sözünü naklettiği rivayet edilir (Ahmed Eflâkî, I, 74; Sahih Ahmed Dede, s. 155). Ancak Sühreverdî'nin Konya'ya 1221, Seyyid Burhâneddin'in ise 1232'de geldiği bilindiğine göre bu görüşmenin Anadolu'da yapılmış olması mümkün görünmemektedir (Gölpınarlı, *Mevlânâ Celâleddin*, s. 45).

Eflâkî, Sâhib İsfahânî'nin Halep'te Halâviyye, Dımaşk'ta Mukaddemiyye medreselerinde dört veya yedi yıl ders aldıktan sonra Kayseri'ye dönen Mevlânâ'yı sarayında misafir etmek istediğini, Seyyid Burhâneddin'in buna razı olmadığını, ilimde babasını geçtiğini, "İledün ilminden inciler saçması için" halvete girmesi gerektiğini söyleyerek onu toplam 1001 günde ardarda üç defa halvete soktuğunu, halvet sonrasında, "Bütün ilimlerde eşî benzeri bulunmayan bir insan oldun; haydi yürü, insanların ruhunu taze bir hayat ve hesapsız bir rahmete garket; bu sûret âleminin ölümlerini kendi mâna ve aşkıyla dirilt" dediğini, ardından birlikte Konya'ya gittiklerini, Seyyid Burhâneddin'in burada ona irşad için icâzet verdiğini kaydeder (*Âriflerin Menkıbeleri*, I, 81-84, 89). Sahih Ahmed Dede'ye göre 639 (1241-42) yılında gerçekleşen bu olay sırasında Mevlânâ otuz altı, Seyyid Burhâneddin yetmiş beş yaşındadır (*Mevlevîlerin Tarihi*, s. 159). Konya'da müridi Selâhaddîn-i Zerkûb'un evinde misafir kaldığı sırada, "Halimi sana, kâlimi Mevlânâ'ya başışladım" diyerek kendisinden iki mirasın intikal ettiğini ifade eden Seyyid Burhâneddin'in daha sonra Kayseri'ye yerleşmek istediği, Mevlânâ'nın buna razı olmadığı, bunun üzerine onun, "Buraya kuvvetli bir aslan yöneldi; ben de bir aslanım, birbirimizle geçinemeyiz, onun için gitmek istiyorum" diyerek onu razı ettiği, bu sözle Şems-i Tebrîzî'nin Konya'ya geleceğini beş yıl önceden haber verdiği rivayet edilir (Ferîdûn-i Sipehsâlâr, s. 120). Mevlânâ'nın siyasî ortamdan duyduğu endişeden dolayı şeyhinin Kayseri'ye gitme isteğine karşı çıktığı ileri sürülmüştür. Bu iddiaya göre Mevlânâ, kendisi gibi ahîlere muhalif olan Seyyid Burhâneddin'in ahî ve Türkmen zümrelerine destek veren I. Alâeddin Keykubad'ın iktidarı zamanında Kayseri'ye gitmesine izin vermemiş, onun Kayseri'ye son geliş Keykubad'ın öldürülmesi ve ahîlerin tasfiyesi üzerine